

Тема. Спрощення приголосних. Подвоєння та подовження приголосних.

I. Вивчення нового матеріалу

1. Прослухайте пояснення теми за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=7cUBd62xsQg>

2. Законспекуйте матеріал.

Спрощення в групах приголосних

Коли збігається кілька приголосних, то не зручний для вимови звук не вимовляють, тобто мовці спрощують для себе вимову: [проу йїзд] — [проїзний]. Спрощення відбувається не тільки у вимові — воно позначається й на письмі: *проїзд* — *проїзний*.

Спрощення відбувається:

1. У групах приголосних -ждн-, -здн- випадає д: *виїздити* – *виїзний*, *тиждень* – *тижня*.
2. У групах приголосних -стл-, -стн- випадає т: *щастя* – *щасливий*, *честь* – *чесний*.
3. У групах приголосних -зкн-, -скн- випадає к при творенні дієслів із суфіксом -ну-. Наприклад: *бризк* – *бризнути*, *тріск* – *тріснути*.
4. У групі приголосних -слн- випадає л: *масло* – *масний*, *ремесло* – *ремісник*.
5. У групах приголосних -рдц-, -рнц- випадають д, н: *чернець* – *ченця*, *сердечний* – *серцевий*.

Спрощення НЕ відбувається:

1. У словах **зап'ястний, кістлявий, пестливий, хвастливий, хворостняк, шістнадцять і похідних від них.**
2. У прикметниках, утворених від іменників іншомовного походження з кінцевим СТ (відповідний звук не вимовляється).

Наприклад: *баласт* – *баластний*, *компост* – *компостний*, *контраст* – *контрастний*, *форпост* – *форпостний*.

3. У групах приголосних –стц-, -стч-, -стськ-, -нстськ-, -нтств-.

Наприклад: *артист* – *артистці*, *студент* – *студентський*, *агент* – *агентство*.

4. У словах **вискнути**, **випускний**, **пропускний**, **тоскно**, **скнара**, **скніти**.

Подвоєння та подовження приголосних звуків

Подвоєння приголосних, що передається на письмі двома однаковими літерами, найчастіше виникає при збігу кінцевих і початкових літер різних морфем (значущих частин слова):

- 1) префікса і кореня: *оббігти*, *роззброєння*, *беззахисний*;
- 2) префікса і префікса: *возз'єднання*;
- 3) кореня або основи, що закінчується на **Н**, і суфікса, що починається на **Н**: *осінній*, *письменник*;
- 4) основи дієслова минулого часу, що закінчується на **С** і частки **СЯ**: *розрісся*, *трясся*;
- 5) подвоєння є також у наголошених прикметникових суфіксах **-ЕНН-** і **-АНН-**: *здоровенний*, *нездоланний* (але *шалений*, *священник*).

Запам'ятайте! Н не подвоюється в дієприкметниках.

Щоб не помилятися в написанні прикметників та дієприкметників, слід запам'ятати, що **-НН-** пишемо в суфіксах **-ЕНН-** та **-АНН-**, якщо на суфікс падає наголос. Порівняйте: *несказаний* – *несказаний*, *нескінчений* – *нескінчений*, *нездійснений* – *нездійснений*;

б) кінця першої й початку другої частини складноскорочених слів: *міськком*, *військкомат*.

Подвоюється **Ч** в іменниках, утворених від прикметників на **-ЦЬК-**: *козаччина* (козацький), але *Галичина* (хоча *галицький*).

Подвоюються приголосні у словах *Ганна*, *ляний*, *овва*, *ссати*, *бовваніти* та у похідних від них.

Подовження – явище, притаманне українській мові (на відміну від російської). Уподібнення звуків – асиміляція.

Подовжуються приголосні **Д, Т, З, С, Ц, Л, Н, Ж, Ч, Ш**, якщо вони стоять між двома голосними і вони м'які або пом'якшені:

- 1) в іменниках середнього роду: *знаряддя*, *колосья*, *знання*; але в назвах малих істот подовження немає: *гуся*, *качєня*, *теля*;
- 2) в орудному відмінку однини іменників III відміни: *сіль* – *сіллю*, *тінь* – *тінню*, *ніч* – *нічю*;
- 3) у прислівниках перед **Я, Ю**: *зрання*, *навмання*, *спросоння*, *попідвіконню*, *попідтинню*;

4) у словах *Ілля, суддя, стаття, рілля*;

5) у дієсловах *ллю, лєш, лємо, виллю, наллю* тощо.

Запам'ятайте! Подовження не відбувається, якщо приголосний стоїть не між двома голосними:

життя - щастя

знання - знань

багаття - багать

Полісся - Поволжя

ніччю - жовчю

Вінниччина, але одинадцять

II. Закріплення. Практичне завдання.

► Замініть виділені слова одним словом. Чи у всіх словах відбулося спрощення?

- Графік, *що складений на тиждень*.
- Перемога, *що принесла радість*.
- Робота, *що дає користь*.
- Нарада, *що пов'язана з виїздом*.
- Зустріч, *що принесла щастя*.
- Обличчя, *що світилося радістю*.
- Змагання, *які відбулися в області*.
- Випадок, *що трапляється рідко*.

► Запишіть слова у дві колонки: у першу з подвоєнням букв, у другу — без подвоєння.

Мит..ю, огнен..ий, скажен..ий, височен..ий, антен..ий, тьмян..ий, вроджен..ий, ден..ий, орлин..ий, узбіч..я, Хмельнич..ина, неждан..ий, адресован..ий, однозмін..ий, вікон..ий, роз'єднан..ий, олов'ян..ий, нескінчен..ий, електрон..ий, дерев'ян..ий, умотивован..ість, без..ахисний, аграрно-сировин..ий, гіл..я, антропоген..ий, туман..ий.